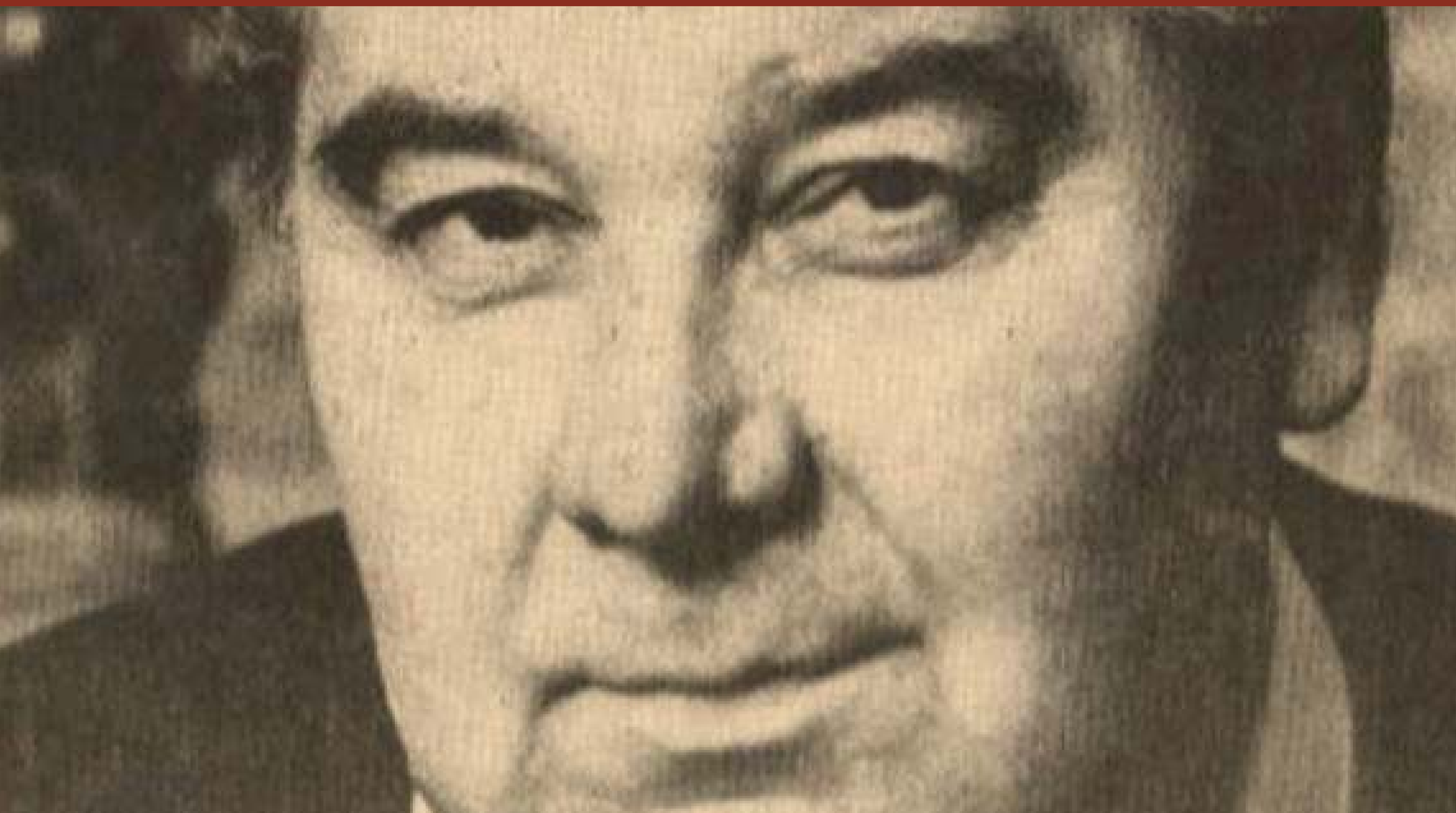

Pusztai Sándor a költő

Ezen a szabadtéri poszterkiállításon több költőről is szó volt már, ami Leányfalun egészen természetes. Katona Pusztai Sándorról mégis olyan emberként beszélünk most, akihez a falunak sokkal több köze van, mint bármely másik itt megidézett alkotóhoz, és mint olyanról, akivel kapcsolatban felelősséget, sőt tartozást érezhetünk.

1937-től haláláig, 1983-ig volt a falu katolikus papja. A bölcsőtől a koporsóig kísérte figyelemmel az itt élők sorsát attól függetlenül is, hogy milyen felekezethez tartoztak, sőt, hogy hívők voltak-e egyáltalán. A falu idősebb lakói személyes emlékeket őriznek még róla. Mégsem lehetünk biztosak abban, hogy ismerjük-e őt, tudjuk-e, hogy ki volt az az öles termetű, szuggesztív plébános, aki két emberöltőn át szolgált a kis közösséget? Mennyire volt leányfalusi, dunántúli, és mennyire az országé, az egész magyarságé, a világé?

Akik a falu határain túl, mint költőt is számontartották, visszatérően foglalkoznak azzal a kérdéssel, hogy miért nem említjük Pusztát kortársaival, Mécs Lászlóval, Sík Sándorral együtt, holott indulásakor olyan tekintélytől kapott biztatást, mint Móricz Zsigmond? Hangot kapnak olyan minősítések, mint P. Szabó Ferencé: „Elolvastam Tüskés Tibor szép, értő tanulmányát is. Én talán kritikusabb lennék a papköltő-társsal szemben. Tény az, hogy Pusztai Sándor elhagyta korai pózolását, költészete letisztult...”. A trianoni sérelem ragadtatta őt olyan megnyilatkozásokra, amelyek miatt a Budapesti Népgyűlés 1945-ben háborús bűntett címén vádat emelt ellene, és csak az 1947. december 12-én tartott főtárgyaláson bizonyosodott be ártatlansága, ezért felmentették. Ezekről is lehetne mondanivalónk.

A felvetett kérdések egymással is, a történelmi korszakkal, és Leányfalu történetével is sokszorosán összefüggenek, és a legfőbb ideje volna, hogy egy szakember monografikusan feldolgozza Pusztai Sándor életművét. Reméljük, hogy poszterkiállításunk is katalizálja az érdeklődést e munka iránt.

A kiállítás Pusztai Sándor életművéből a költő munkásságára korlátozódik, aminek kettős oka van. Egyházi, hitéleti területen a falu népessége és hívei, szolgálatának egyéb állomáshelyein nap mint nap találkozhattak vele, így az általánosan ismert. Ha országos feladatai voltak e téren, az a nagy nyilvánosság előtt zajlott (Eucharisztikus Kongresszus 1938), másrészt ebben nem is vagyunk kompetensek. Irodalmi munkássága azonban évtizedeken át még közvetlen környezete előtt is rejtve volt. Ennek oka részben az ideológiai alapon őt is sújtó szilencium, részben azonban a lírikus költő alkotói szemérmessége. Az életmű lezárultával mindkettő alól mentesültünk.

A következő tablókon lírai témáinak kisebb gyűjteményét adjuk, programadó verseire összpontosítva. A műveket az ezekhez illő képzőművészeti alkotásokkal illusztráljuk.

A kiállítás támogatója a Magyar Művészeti Akadémia

A lírikus

1944 Fortepan (adományozó Balogh Jánosné dr. Horváth Terézia)

A lírikus költő alapvető igénye önmaga feltárása közönsége előtt: („... Szeretném magam megmutatni, hogy látva lássanak ...” (Ady), „Csak én bírok versemnek hőse lenni, első és utolsó mindenik dalomban ...” (Babits)). Ez az attitűd azonban ellentmondásos egy pap esetében. Az egyik legfontosabb vers, amelyben ennek az ellentmondásos helyzetnek hangot adott, egy olyan kötetben jelent meg, amelyet 58 éves korában publikált a költő, tehát nem az ifjonti hevület szülte. A hivatását mélyen átérző és beteljesítő katolikus pap, aki hívei számára minden körülmények között a támaszt, a lelki stabilitást jelenti, nem tárhatja hívei elé vívódásait, kétségeit, pedig ezek mélységét és valóságát legalább négy évtizedes alkotói lét igazolja.

Pörölycsapás szerű erővel tör ki belőle Exodus című versében ez a kiméletlenül őszinte, költői eszközeiben a naturalista metafora mehökkentő képeivel élő vallomás:

egyszer vége lesz ennek is
a drill lehull lekoppán mint vaskolonc
ahogy a csont lazul ernyed a bőr a hús
minden földre hull
egy életen át rámkényszerített fegyelem

az álarc papírmásé szétreped
az etikett jege beszakad
a keep smiling torz révület
fogcsikorgatás lesz
diplomata hangsúly barbár tremolo

egyszer vége lesz meglátjátok egyszer vége lesz
kigombolom kétségeimet
melyek mint szűk gallér szorítottak
levetem kudarcaim félelmeimet
kitárom bordáim a szélnek
szívemig láttok

szemetek sebész kése
felnyitja a bőrt az élő hús rejtett titkolt szöveteit
a test csalafinta kis hazugságait
megláthatjátok álmaim birodalmát
de fölötte a havasokat is

s tán egy darabot az ingoványból mit magunkkal
hoztunk
egy sárviskót cserényt vizimalmot
s hogy felnégyelt ükőmből csepeg a vér

s minden kétségek minden szorongások
s kerítés mögül belőlem
előlép az a másik hegedűvel
s meghajtja magát

Az „életen át rámkényszerített fegyelem” nem külsődleges dolog Pusztta Sándornál. A hivatás, sőt elhivatás fegyelme ez, amelyet teremtője és a rábízott közösség iránt érez, ám ez folyamatos belső küzdelem számára, amit a benne élő lírikus többször is kifejt:

Úrfelmutatás

(részlet: Búzaszentelés 1934)

Tudom, ha nem lennék kettős, mint Tamás
Megáldnál a meleg csodával engem:
Táborhegy lenne minden Úrfelmutatás!
Tudom, ha tiszta lenne a szemem,
Engednéd, hogy lássalak...

De kettős vagyok, a lélek és a test,
A világé, a gonosz világé
S remegőn, félve, rajongva tied.
Kettős vagyok, igen és nem, a hívés
És a tagadás,
De csüngök rajtad mély, buzgó szerelemmel
Szerencsétlen, kétkedő Tamás.

A kétkedő apostol, Tamás, aki meg akar bizonyosodni arról, amiben addig csak hitt. A többiek is kíváncsiak, bizonyosságot szeretnének, de ennek nem merik tanújelét adni. Bátrabb, a meggyőződést kereső társuknak csak háta mögül leselkednek. Tamás a legszorgalmasabb térítő apostollá válik. Dél-Indiáig ment apostoli hivatásának beteljesítése során.

Pusztai Sándor

a költő

Pusztai nem adta konkrét bizonyosságát annak, hogy a szentek panteonjában valamelyikhez különösen vonzódott volna, de érdekes, hogy vívódó mondanivalója kifejezésére Szent József alakját milyen gyakran használja:

József töprengése Mt.1,19. (1)

Az Angyal ki hozzá jött nem formázott
Idegent mert most nem viselte
Lényét mely testtelenség selyme
Nem angyalt látott csak egy másik ácsot

Bő redős köpenyében és a vállán
Fűrész gyalu szögmérő s fejsze
Mely puhán leng mert égi s persze
Mind vadonatúj megdicsőült szerszám

Angyalul szólt de hogy ember is értse
És nagy dolgos kezét kezébe véve
Szíve dült lármájára ügyet sem vetve
A kétkedés vizén átvezette...

A lírikus 2

Rembrandt: Szt. József álma (1655)

Ez a József-metaphora minden keresztelőn
felvillan benne, erre többször is utal,
önmagát és Mária férjét párhuzamba állítva,
de egészen köznapi gondolatokban is
előkerül a motívum:

Cserép

Cserép: kecs, forma, simaság.
Mije vagy te a virágnak?
Egy kerty föld, egy kerty napsugár
Egy kerty alázat

Cserép! cserép!
Te megcsalt bölcső.
Sorsoddal, mondd, ki vert meg?
József áll, világít időtlen,
A virág nem tiéd,
Nem övé a Gyermekek...

Vörös Rozália festménye

Puszta Sándor

a költő

A gyökerek

Térjünk még vissza az elsőként idézett vers tematikájából egy másik hangsúlyos elemre, mert fontos megértenünk, hogy annak kicsengése drámai, de felemelő: „...meglátjátok álmaim birodalmát, de fölötte a havasokat is”. Ezen a ponton pedig felmerül a gyökerek, a kora ifjúság, a szülőföld és az ősök, az eredet néhány soros képe is, ami szintén alapvető a költő reflexeinek, személyiségének megértéséhez.

Édes Dunántúl

részlet (1938)

....

Itt vagyok most is, édes Dunántúl!
Látod, csak megtér kóbor költőfiad.
Rómát megjártam, Párist megjártam
S zengtek felettem büszke hidak!
Mégis te kellesz, gyantás mezőillat,

Szűz erdők szaga, gulya és kolomp,
Anyámként ölelsz somogyi lanka,
Ha fáraszt az élet, harc és a gond.
Dombjaid, mint nagy labdák gurulnak,
Vállukon koporsó és most kövein,
Mint táltos kiáltok fényes halottaknak
S költögetem dallal alvó őseim...

A gyökerek 2.

Ezek az alvó ősök a somogyi lázadó Koppány szellemét, a katonai szolgálattal kiérdemelt szabad státuszt, a hétszilvafás nemességet, és a szegény sorba süllyedt nagyszülők kemény, büszke kitartásának példáját, e kitartás esztétikájának élményét jelentik a költő számára: A Carmen heroicum-ban (a hősi énekben) nagyszülei egy uraság földjén aratnak, de nagyapja az első kaszás, ami rang és megbecsülés a 19. sz. paraszti világában! A „sarlós nagyasszony” megjelölés pedig, ami a versben a költő nagyanyjára vonatkozik, nyilvánvaló utalás az aratóünnepre, és ezzel együtt Máriára (Sarlós Boldogasszony).

Carmen heroicum

részlet (1941-1951)

...
gyalogút csak gyalogolj
búzavirág rámhajolj
piros pipacs pipacsolj
hajladozó szép sikoly
harsonázz csak harsonázz
kerteinkbe nyári láz
mert nagyapám a kaszás
ki kezdi az aratást

nagyanyám megy utána
térdig jár a méntába
fonott haja harmatos
lába térdig pipacsos

búzavirág a szeme
mintha nekem intene
ez a sarlós nagyasszony
hogy majd dalra fakasszon

csendülj bondulj arany nyár
szinte vállig benne áll
mint egy táltos lépeget
teperi a rendeket
mint egy villám tűzpiros
sistergéssel hajladoz
mint az istennyila száll
tündökölve úgy kaszál ...

És dalra is fakasztják a héroszinak ábrázolt nagyszülők a késői unokát!
A következő -a részesaratók déli pihenőjéről írt- verse igazi költői bravúr.
Ezeknek az aratóknak az élete, helyzete nem diadalmenet, hanem embert próbáló, rettenetesen nehéz munka, amit bírni kell erővel, lélekkel, kitartással, de ez csak az utolsó versszakot megértve sejlik fel az olvasóban. Csak a felületes szemlélő minősítheti a verset a tikkasztó hőség természeti képének. (A baltacim a mostohább körülményeket is jól tűrő, piros virágú, igénytelen takarmánynövény.)

Részesaratók

Megáll a fényben, felkiált
A szél és visszanez.
Ázott falakról álmosan
Pereg, mállik a mész.

A szivárvány, szép ecsettel,
Mázolja az eget.
Magasban éber ölyv szítál,
Lesi az egeret.

Fáradt keréknyom boldogan
Lapos tócsát ölel.

Valahol éhes róka nyí,
Az ólakhoz közel.

A lajt szomjasan ásítóz,
Hűsén verébzsivaj.
Mozdulatlan, akár a dél,
A két sáros bivaly.

Alusznak. Az árok tövén.
Tűnődve valamin.
S messze, mint álmuk bíbora,
Lángol a baltacim...

Az elesettekkel szolidáris harcos költő

Ez a társadalmi helyzet azonnal érthetővé is teszi költőnk egyértelmű szolidaritását minden elesettség, kiszolgáltatottság mellett. Tüskés Tibor szép elemzésében életrajzi elemek közlésével is kiegészíti azt a képet, amelyről az alábbi vers mindennél nyilvánvalóbban beszél. A halálos beteget meglátogató pap szívszorító élménye a következő szemelvény. Egyike azoknak, amelyeken poétikai szempontból még talán csiszolhatott volna, de nem tette. Éppen ebben a fésületlen állapotában, megrendítő:

Csöszéknél voltam provideálni (1936)

Hálás vagyok minden új csodának,
Rádiónak, fénynek s roppant bámulom,
Hogy ujjam a falon csak végig húzom
S villany cikáz át sötét szobámon.
Rajongója vagyok az embernek is,
És szeretem, ha örül, ha táncol
Vagy agyának titkos csarnokából
Új felfedezést, szikrát villant elő...

Tegnap mégis azt mondtam, semmi ez!
Tegnap mégis azt mondtam, kevés!
Jó, hát próbálom megmagyarázni:
Csöszéknél voltam tegnap provideálni.

A csöszné, szegény, feküdt az ágyon,
Ha ágynak lehetne azt is mondani,
Rongyok között. A farkasordító hideg
A csöpp meleget, az ablakon hordta ki,
Úgy volt beragasztva egy papírdarabbal.
Beléptem. Felharsant a kardal:
Enni kért hat apró gyerek.
Elszégyeltem magam s először
Gagyogtam, fiaim, én nem enni hoztam,
Hanem az Istenkét, aki
Beteg anyukátok fogja meggyógyítani.
Pedig nálam volt az Örök Kenyér!
Az Isten volt velem -- s nem tudom miért
Kicsit féltem az éhes nebulóktól.
Borzasztó szegénység... A portól
Letenni sem tudtam a szent Testet,
Csak úgy gyóntattam meg a beteget.
Oh, -- szólt -- most boldog vagyok...
Uram Bácsalmásra ment tegnap, gyalog.
Egy rokonunkhoz, ki tartozik nekünk.
Pénzt hoz. Jó az Isten. Lesz majd
kenyerünk...
Lassan, pihegve mondta a nagy szókat:
Ő nem hagyja el a benne bizókat!

Csak néztem, néztem ügyefogyottan
S megrendülten arcán a pirosló bimbókat,
Mikből a láz rózsái fakadtak. Sötétedett.
A bútorok ijesztő szint kaptak --
S kért, ne menjek, kicsit még maradjak,
Hisz nemsokára hazaér az ura...
S eltervezgetett, meggyógyul s búcsúra
Lalikának új csizmát csináltat,
Borka megkapja Julis ruháját, a használtat
S az őszi kommencióból jut majd tűzifára...
Figyeltem, nem megy-e fel a láza?
S a haldoklóval egyedül egy földes szobában,
(A gyermekeket átvitte a szomszéd)
Elgondolkodtam a furcsa, furcsa sorson.
S ne haragudjatok, ha ki is mondom:
Bántam a villanyt, mi ömlik és zuhog
Cukrászdákba, hallba, színházba és bárba,
Villámhirdetésre jut s a Citadellára,
De egy csepp nem jut e szobába!
Bántam a vonatot, mi luxuskocsikkal
Előkelőn vágat Svájccon, Tirolon
S nem veszi fel a szegény csöszné urát
Hogy hat gyerekének egy falatot hozzon!
Bántam mindent, mit kitalált az ember,
Hogy szebb legyen a kultúra, a háza,
S magyar tanyákon édesanyák hálnak
S egy fokkal sem megy le, egynek se a láza!
Bántam mindent, mit adott az Isten,
Mért oly gögös, önző a világ,
Mért nem jut minden asztalra kenyér,
Egyiknek csak tövis, másiknak csak virág!
Mért nem osztozunk igaz sorssal rajta.
Mért nem érezzük a haldoklók lázát --
Bocsánat Asszonyom, egy estélyiruhából
Megfoltozhatnánk hat Boris rongyocskáját...
Álltam, álltam a haldokló mellett,
Míg fáradt szemét lázasan lehunyja.
Imádkoztam... S talán Bácsalmásról
Épp most indul vissza gyalog az ura...

Pusztta Sándor a költő

Plébánosként megélt tapasztalataiból pedig olyan egyértelműen harcos következtetés adódik, hogy nem csodálkozhatunk azon, ha a II. világháború előtti cenzúra több írását sem engedte megjelenni. Korábban már találkozhattunk nála a kaszálás műveletében rejlő szimbolikus erő költői felhasználásával.

Száz paraszt kaszál (keltezés nélkül)

Már kukorékolnak a kakasok
A reggel tömjénszaga száll,
Árnyéka csöpp, sugara sok
A völgyben száz paraszt kaszál!
Nézem a hegyről, amint a sereg
Karéja mozdul a völgybe --
Hökkenj meg, te kiélt-szívű világ,
Reszkess e csuda gyönyörbe!

Útjuk arany és szép szárnyuk a nap,
Délceg lépteik, az erő
Ahogy suhintnak, -- áldott mozdulat --
Évezredek szele jő!

Évezredek növekvő vihara,
Gyönyörű, nagytüzű ciklon,
Kétszáz parasztkar ritmusa ring, hogy
Csuda-rendet kanyarítson.

Nap-lávaesőben nyomulnak elő,
Tűz-tenger ringatja őket,
Szétzuhogó, nagy pacsirtadalban
Felhőkig, egekig nőnek!
Fel, fel seregem! Neki a fénynek!
Vívj és nyerd meg büszke csatád.
Daccal lendülő kaszáid alól,
Szülessen egy újult világ!

Az elesettekkel szolidáris harcos költő 2

A következő szemelvény pedig már szinte Ady Endre forradalmisága Dózsa György említésével a Vadludak című, 1940-ben megjelent kötetében:

Magyar zápor (Vadludak 1940)

Zápor veri a Dunát,
Ezüst haja tépett,
Pajtás vigyázz! hej, megállj,
Lovad félre lépett!

Zápor veri a Tiszát,
Iszapos a habja,
Lovad szája már habos,
Szorítja a zabla.

Zápor veri a Dunát
Lezúg árja ránk is,
Hej a zabla, de szoros,
Szorítja a szánk is!

Zápor veri a Tiszát,
Kemény a kötőfék,
Vérben ázik a pagony,
Hogy gyűjtsünk ma rőzsét!

Zápor veri a Dunát,
Öntözi a könnyünk,
Kiárasztja a Tiszát,
Itt mindent elöntünk!

Ropognak a paloták!
Dűlnek gyárok, polcok,
Utolsó nagy áldomást
Csapnak a Tiborcok!

Szoros már a kötőfék,
Zabla van a szájba
S a fejükön de tüzes
Dózsa koronája...

Pusztta Sándor a költő

A költő körül ezekben az években forr az élet, tanulmányai befejezése után sokat utazik Európában, a Magyar Rádiót tudósítja a budapesti Eucharisztikus Kongresszusról, 1939-ben Rómából, a pápaválasztásról. Pappá szentelése után (1934) Pilisvörösvárott, Ráckeven, Ercsiben szolgált rövidebb ideig, és 1937-től kezdve a miénk: ekkor vezénylik az egyházi hatóságok Leányfalura, a típusosan Pest környéki üdülőhelyre.

Leányfalu az Árpád-korban már létező, adózó település volt, de a törökkorban teljesen kihalt, elnéptelenedett, és a Rákóczi szabadságharc leverése után, mint Leányfalu-pusztta, Pócsmegyer részét képezte.

Csak a 19. sz. második felében kezd újra betelepülni a budapesti nagypolgárság nyári üdülőivel, kulturális életének prominenseivel, illetve azzal a társadalmi réteggel, amelyik ezeket az üdülőket kiszolgálja, villáikat, kertjeiket karban tartja, szezonon kívül vigyáz azokra. Sem az egyik, sem a másik csoport nem Puszta Sándor közege. Teljesen idegenek egymás számára.

Az archív fotók Feleky Ivántól stármaznak

A katolikus tisztelendő természetesen nem válogathat hívei között, Pusztta sem tesz ilyet, és fordítva, a hívő leányfalusi közösség is tisztelettel követi papját, de annak a lelki közösségnek, ami somogyi hazájához, Görgeteghez, az odavalósi emberekhez kötötte, nyoma sincs ettől kezdve verseiben. Közben pedig vészesen közeledik a világháború.

Pusztta Sándor a költő

A világ-háború

E háború történelmi körülményei borítékolva voltak az I. világháborút lezáró trianoni szerződésekben, amelyek nem mindig a méltányolható elvek (pl. az etnikai határok tiszteletben tartása) alapján jöttek létre, hanem a vesztes fél további gyengítését célozták. Csak a legtapasztaltabb államférfiak (pl. Bethlen István) látták, hogy a német orientáció nem lehet az ország érdeke, és a legbátrabbak (Teleki Pál, Bajcsy-Zsilinszky Endre, Lázár Andor) léptek fel ellene életük, egzisztenciájuk kockáztatásával, sőt feláldozásával is. A Trianon revízióját a náci Németországtól remélő társadalom nagy részét elvakította a háborús propaganda, és az ehhez társuló antiszemitizmus. Pusztának is voltak gesztusai, amelyeket szerintünk csak a korhangulat sodrása hozott ki belőle, melyek születésük pillanatában sem voltak meggyőződésének hű tükrei. Ez a nyelvi eszközeiben máskor igényes hangú költő produkcióján kiválóan lemérhető.

Isten hozott, hősök – Üdv a Dunának!

részlet (kötetben nem publikált vers)

... Oh mennyi, mennyi hős
Harcolt a csatába;
Ott menetelt hősen
Lányfalú virága ...

... S amilyen vidámak
voltak itthon nyáron,
Olyan bátrak, hősök
Nagy orosz síkságon. ...

Nyolc rövid sorban háromszor is hős a leányfalusi aranyifjak csapata. Merő móka és kacagás a nagy orosz síkságon az élet... Hol vannak ezek a sorok a „sarlós nagyasszony”-t idéző aratóvers ihletett monumentalitásától?!

A való élet azonban hamar helyre rántja Pusztta líráját is. Ő maga is megjárja a frontokat, mint tábori lelkész, de szerencsésen hazaér, testvérei nem.

Carmen hiemale részlet (Hegyre menet ritkulnak a fák c. kötet)

...
A vérbe vasba öltöző
Világban nagy a láрма
Barátaim ki hallja meg
Ha a költő kiált ma?
A vérző emberért sikolt
E sápadt őszi ködbe
A Lélek, kit elűztünk rég
Szívünkre száll még, költ-e?

Férficsúcsok magánya int
Komorlik föl a ködben
Négy testvérem és apám alszik
Borongó őszi földben
Bátyámmal együtt verjük itt
Zord üllőt a sorsnak
S lessük mikor lesz vége e
Bús őszi zomotornak

Földi és égi dolgokon
Vak őszi ájulás van
Egy érthetetlen egyensúly
Tart mindent zuhanásban!

Minden iramlik fut rohan
Az éveim is szállnak
S visszaadom szép testem az
Örökkévaló sárnak...

Redő Ferenc: Visszavonulás (1946) Az olajkép a II. magyar hadsereg visszavonulásának rendezetlen kinos menetelését ábrázolja az orosz télben a végtelen hómezőn, a fenyegetően szürke ég alatt.

A Noé metaforát sem a vízözöntől való menekülés érzékeltetésére használja, hanem az emberiség pusztulásának képeként. (Ebben a költői korszakában már nem használt központosítást, de ha kitette volna a vesszőket, akkor az „úsznak” és a „csak” szavak között volna egy.)

Vízözön

(Hegyre menet ritkulnak a fák c. kötet 1969)

A kerubok! a kerubok!
szólsz és lebuksz könnyörtelen
vonaglon vonaglik a víz
lassan emelem föl fejem

intenek az ég lefordul
nem vehet fel az a Bárka
vízfeletti világ süllyed
vízalatti hal-homályba

nincs már ki-ki kihez szólna
fönt Isten is elhallgatott
hullák úsznak csak Noéval
beszélgetnek az angyalok...

A megélt Szentírás költője

A háború után, amint erről már volt szó, meghurcolják. Ercsi, ráckevei, leányfalusi híveinek kiállása is hozzájárult ahhoz, hogy felmentsék a nyilas-fasiszta rezsimmel való együttműködés vádjától.

Hazatérhet hívei közé, és most egy hosszú, több, mint húsz éves periódus következik életében, amely döntően különbözik az ifjúságában megélt időszaktól. Az akkor szinte évenként új kötettel jelentkező költő, az egyház keretei között reprezentatív feladatokat ellátó, nagy jövőjű fiatal pap negyedszázados szilencium alá kerül.

Ez azonban nem árt meg költészetének. Azt mondhatnánk, hogy papi hivatása csak elmélyíti költői tematikáját is, eszközeit is. A kényszerű publikációs szünet azt is jelenti számára, hogy nem kell semmiféle önkontrollt gyakorolnia. Nem kell cenzúráznia verseit a megjelenés érdekében, mert arra úgyszincs semmi lehetőség. Ez csak használ az alanyi költészetnek.

Alapvető mondanivalója a megélt Szentírás. A versek úgy beszélnek a bibliai helyekről és helyzetekről, mintha jelen lett volna, és ez adja az erejüket. Hitvallás és evangelizáció, ha szabad ezzel a terminológiával élnünk. Bár ebben a körben korábbi alkotások is vannak, a tematikai egyöntetűség érdekében itt idézzük őket. Látni fogjuk, hogy ebben a vonatkozásban is elmélyült költészete az évtizedek során.

Hegyi beszéd

(Jegyenék, üzenem a nyárnak 1936)

Már régóta nem sirtak rózsát a kertek,
Meztelen testtel lihegett a nyár.

Megszorult magban meghalt a kenyér
S csókasereg csippantotta, kár.

Nem történt semmi! Holt mágusként,
Nehéz álmot álmodott a tó.

Csoda lenne, ha valaki most szólna
Fehér testet öltene a szó...

És szólt egy éhes, minden a Kenyér
És szólt a bölcs, több a Gondolat.

A kéjenc búgta, legtöbb a Vágy,
A filozóf, a Lényeg megmarad.

A hivatalnok, fizess meg Adód,

A hatalom, Tömjéned add nekem,

A katona, legnagyobb a Kard,

A bankár hencegett, ki bír velem?

A vak sikoltott, jaj szeretnék látni,

A szerelmes, minden Szerelem,

Az optimista, minden csupa Rózsa,

S a pesszimista, minden Sírverem!
És nem történt semmi...

És ott álltak a hegy tövében mind.

A koldusok s a vétkes vámszedők

És éppen arról folyt a szó közöttük,

Hogy megtelnek mind a temetők,

Hogy elhervad a virág és gyönyör,

És kár jónak lenni, boldog az erős,

Boldog, ki mindig csak kacag

És mást legyűr, és rangos, tehetős...

S az út porában, vällig érő hajjal,

Lassan Valaki, föl a hegyre jött,

És úgy látszott, mintha, mintha szállna

S aranykör lebegne a feje fölött.

A tömegből még a panasz morajlott,

Mikor ő szólt halkán, hogy elég!

Homlokán megfénylött a betlehemi csillag

S testet öltött a hegyibeszéd.

Betlehemi éj

A hold beszűrte a kunyhórepedésen,
Ezüst almot hintett szerte szépen.
A glória már fényes-messze zengett.
Elaludtak. Szendergett a Gyermekek.
Mária édesen a bölcsőre hajolva,
József, az ács, s fejénél a szalma.
Aludt a csacsi és a hű ökör,
Ez éjjel nem riadt egy kutya se föl.
Bogrács alatt a tűz. Csuporban a tej.
A fák, a bokrok, mind. És száz virágkehely.
Aludt a jószág. A tágas gádorok.
A mindig virrasztó csordapásztorok.
Egy kis bari, tán álman, bégetett,

Sóhaja gyapjak tavába veszett.
Aludt a ház. A csend. A kis patak.
Háztetőn a nád. S a házelőtti pad.
Aludt a szerszám, a szíjj. Ostoron a nyél...
A gyalogúton állva, elaludt a szél.
Gyöngytollú szárnyal, mind, a madarak.
Aludt az éj is, egy nagy fa alatt...

A glória már csak szinte zümmögött,
Mint a hold zenéje, alvó fű között.

A Hűség virrasztott
Léptét hallani,
Hogy ébren legyen itt
Mindig valaki...

A megélt Szentírás költője 2.

Rembrandt: A Szent Család

Hivatásának és költészetének ez az ölelkezése nem jelent most sem visszavonulást, vagy elcsöndesedést. A szenvedélyes hang, amely szociális érzékenységről tanúskodó ifjúkori verseit jellemezte megmaradt és jól érzékelhető, akkor is, ha más irányba fordult:

Ülök itt Jóbbal

Hegyre menet ritkulnak a fák (1969)

Ülök itt, Jóbbal,
A szeméten...
Tiport hazámmal,
Lent a mélyben.

Fölöttünk Ő, ki
Összetörte...
Ki szállhat, Uram,
Veled pörbe?

Ki úgy tartsz össze,
Hogy szétzúzol –
És szétzúzol,
Hogy úgy tarts össze!

A farizeus magatartás ellen szenvedélyesen kikel, az életben sokszor találkozhatott vele. E kis tárlat első verse, amelyet idéztünk tőle, arra int bennünket, hogy vele szemben is azt a humanista magatartást érvényesítsük, amelyet ő gyakorolt embertársai iránt.

Máté 11.20

kinek bűne van
— megbocsátatik
kinek gyáva vétke
ingatag bukása
— van még reménye
megperzselődöttél
szíved ejtetted sárba
— kinőhet szárnyad

de jaj neked ki kétértelmű
tisztaságban tündökölsz
ki adsz s visszaveszed amit adtál
jaj neked ki hivalkodón voltál büntelen
megvetted mások szívét
feldúltad Isten veteményesét
letapostad a föld szomorú virágait
megérdemled hogy megkötözzenek
s kivettessél
fogcsikorgatás vár a külső sötétség

Gonzalo Carrasco Espinosa: (1859-1936) Jób a szemétdombon

Hetven felé közeledve egyre többször merül fel benne is, hogy megtett-e mindent, amire elhivatott. A költői és emberi leltárkészítés foglalkoztatja. Két utolsó szemelvényünk ennek a gondnak a lenyomata. Szerény és őszinte, de meglehetősen magányos, és a perspektivákat illetően sem különösen bizakodó.

Számadás este (keltezés nélkül)

Lám ennyi csak, mit ma elértél

Mások helyett elmondtad az imát
S a te kérésed meghallgatatlan maradt.

Betegeknek, kik sajkáik elkötötték,
Csempésztél csöpp reménysugarat.
Fecskéket csaltál pár szegény-ereszre.

Dalt daloltál daltalan ablakok alatt.
Teltfényű, tükrös gyermekszemekben
Megcsillogtattad Istent s magadat.

Nem sok, hidd el.
Mire vagy hát büszke?
A mindenséghez annyi, amit tettél,
Egy fűszálat, mit letiport a láb,
kiegyenesítettél...

Utolsó, itt idézett verse előtt hadd mondjuk el, hogy sok mindenről nem beszéltünk, bár fontos lett volna. Az életmű integráns részét képezték a most említés nélkül maradt témák, irányok is, de célunk volt minél több verset idézni, és minél gazdagabban kifejezni a személyiséget abból a már-már megmerevedő burokból, amit az őt tisztelő, de csak felszínesen ismerő közönség, sőt a szakma egy része is font köré.

Pusztta Sándor nagyobb, izgalmasabb és értékesebb személyiség volt annál, mint amilyennek hívei általában ismerték. Munkásságára több figyelmet kellene fordítanunk, nem azért, mert megérdemli, hanem magunk miatt. Nekünk volna fontos jobban ismerni őt. Mi gyarapodhatnánk szellemi és lelki értékekben is, ha mélyebbre ásnánk gondolataiban, magatartásában. Mi töltekezhetnénk azokkal a szépségekkel, amelyek őt kétségtelen magányában nemcsak életben tartották, de kiegyensúlyozott, környezete számára is biztonságot jelentő, hivatását minden kétséget kizáróan betöltő emberré tették.

Leltár (Bronzveret 1974)

se szent se hős se gyáva
nem vagyok
láttam fehérben almafákat
hittem angyalok

láttam Párist Rómát Berlint
láttam hidakat
a Tiberist mikor áradt
a Dunát csaknem kiapadt

láttam Veszprémet Ozorát Bakonyt
Koppány s Sobri jelét a fán
a Rinyát Pilist Somogyot
azt mondtam hazám

láttam a Békét éppen koldult
állt vakon az utcasarkokon
egy világot mi összeomlott
Hirosimát mit elvitt az atom
Gandhit János pápát predikálni
Picassot Braqueot parancsolni a falon
Le Corbusiert vasbeton-ravatalon

láttam fűszálat galambot szélben
korom vasban vérben ázni
hidat verni szívet átültetni
láttam az embert a Holdra szállni

nem nagy a leltár csekély a végszó
a Föld forog sok százezer tenageer-halottal

úton vagyunk pár millió éve
jó lenne hazatalálni